

C L A S I C I R O M Â N I

Alexandru Odobescu

B A S M E

CORINT
EDUCAȚIONAL

Redactare: Laura Udrea
Tehnoredactare computerizată:
Cristina Bucuroiu, Mihaela Dumitru, Mihaela Ciufu
Designul copertei: Andreea Apostol
Ilustrația copertei: Walter Riess

Textele au fost reproduse după volumul
OPERE, Ed. Cartea Românească, 1929.

Toate drepturile asupra acestei ediții
sunt rezervate Editurii CORINT EDUCAȚIONAL,
parte componentă a GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN: 978-606-8668-09-3

Descrierea CIP se găsește la Biblioteca Națională a României.

ZECE BASME MITOLOGICE

Prelucrate după G.W. Cox, *Tales of ancient Greece*, 1877.

Epimeteu și Pandora

O ceartă mare se scornise între Zevs și oameni. Titanul Prometeu, cel cu minte multă, ținea cu aceștia și-i învăța să nu facă pe placul noului zeu ce coprinsese cu sila stăpânirea tatălui său, Cronos.

El le zise:

— Măi oamenilor! acest Zevs e lacom de avuții și de daruri; dacă voi, când înjunghiați vite în onoarea lui, i le veți închina cu totul, apoi să știți că veți ajunge curând să dați de capăt tuturor turmelor voastre, oricât de numeroase ar fi. Aide mai bine să facem cu Zevs o tocmeală, pentru ca și voi, oamenii, și el, să vă bucurați de câte o parte din vitele jertfite în ecatombe, adică cu sutile, pe altarele zeilor.

Atunci el alese din cirezi un bou mare și frumos, îl înjunghie și făcu dintr-însul două părți. Într-una puse vintrele și carnea, și le înveli în pielea bouului, în cealaltă așeză numai oasele, bine înfășurate în grăsime. Apoi zise lui Zevs așa:

— Alege-ți partea ce vei voi, cu hotărâre că cea pe care vei pune acum mâna să rămână întotdeauna pe seamă-ți.

Zeus se lăcomi și întinse pe loc mâna la partea unde lucea grăsimea; dar când văzu că sub dânsa erau numai oase, foarte tare în sine se mânie. Cu toate acestea însă, din acea zi înainte se făcu datină ca, în sacrificii, oamenii să închine zeilor nemuritori numai oasele și grăsimea de la victime.

Ca să-și răzbune de seminția muritoare a oamenilor, Zeus hotărî să nu le mai trămită, jos pre pământ, focul cu care el îi dăruia mereu mai-nainte și astfel îi lăsă în mare lipsă, suferind foarte de ger, de întunec și de foame. Dar Prometeu se răpezi în cer, răpi de acolo foc, îl ascunse în țeava unei trestii și îl aduse oamenilor înapoi.

Când Zeus află una ca aceasta, el se înfurie așa de tare, încât azvârli cu trăsnetul în Prometeu și trămise pe credinciosul său vestitor, Hermes, ca să-l prinză, să-l ducă tocmai pe piscurile sterpe ale muntelui Caucaz și acolo să-l ferece de stâncă cu cătușe țepene de fier, punându-i streajă un vultur care să-i sfâșie mereu inima cu clonțul său ascuțit.

Dar nici cu atât nu se împacă Zeus; el mai scorni și un mijloc de a munci pe bieții oameni muritori. Își aduse aminte că Prometeu îi povățuise și-i îndemnase să nu primească niciun dar de la zei și că lăsase cu dâșii pe frate-său, Epimeteu, ca să le poarte de grijă și să-i ferească de vicleniile fiului lui Cronos.

Atunci Zeus se gândi într-astfel: „Seminția omenească nu știe până acum ce este nici boala, nici durerea, nici certurile, nici războiul, nici furtișagurile, nici trădarea; căci toate aceste rele le ține închise Epimeteu într-o cutie pusă sub bună pază. O să fac ce voi face, ca ele să scape de acolo și să umple pământul de mișelii și de nevoi”.

Îndată chemă pe Efestu, meșterul focului, și-i vorbi așa:

— Să-mi gătești un ce minunat, cu care zeii au să dăruiască pe oameni. Să iei țărână și să plămădești cu dânsa un chip de

femeie. S-o faci cât mai frumoasă la vedere; dar să bagi într-însa o fire rea, pentru ca dânsa să-mi răzbune de câte rele mi-au făcut mie oamenii.

Efestu luă țărână și plămădi, de pre cum i se spusese, un chip frumos de femeie. Zeița Atena o îmbrăcă cu o rochie minunată și pe cap îi puse o cunună, de unde atârna o maramă ca pânda păianjinului, că de abia îi ascundea umerii și pieptul, albi ca zăpada. Hermes o învăță un grai plin de farmec și suflă într-însa un cuget nesățios și neastâmpărat, pentru ca să știe a îndupleca și a ațâța pe neamul omenesc. Apoi Efestu o duse în adunarea zeilor, și toți rămaseră încântați de frumusețile ei.

Atunci Zevs, luând-o de mână, o dete lui Epimeteu, și-i zise așa:

— Știi ceva? M-am gândit că voi, oamenii, sunteți, biet, împovărați de muncă multă pre pământ și că vă lipsește o ființă care, prin dulcele ei dezmierdări, să vă pună inima la loc dupe atâtea grele osteneli. De aceea, noi, zeii nemuritori, ne-am îndurat de soarta voastră și, spre a vă aduce o blândă alinare, iată, vă dăruim această mângâioasă ființă a femeiei, pe care am și numit-o Pandora, fiindcă este înzestrată cu toate darurile.

Epimeteu, cel cu mintea târzie, uimit de frumusețile Pandorei, uită de povețile fratelui său și împreună cu dânsul toată seminția muritorilor se amăgi de cuvintele lui Zevs și primi darul, care îi fermeca pe toți îndată ce dau cu ochii de dânsul. Dar, vai! bucuria nu le ținu mult.

Pandora, nesățioasă de a ispiti toate, văzuse o cutie mare, pitită mai cu îngrijire decât orice alte avuții, în bașca* cu comorile lui Epimeteu. Îi ardea inima să știe ce va fi într-însa. Deci, într-o zi, se furișă de soțul ei cel prea lesne încrezător și ridică capacul cutiei.

Deodată scăpară dintr-însa cu grămada, ca niște iesme** pocite, certurile și bătăile, nevoile și boalele, hoțiile și turbările, grijile și necazurile toate.

* Bașcă = beci. (Notele de subsol aparțin editorului.)

** Iazmă (*pl.* iezme) = arătare urâtă și rea, nălucă, vedenie.

Briareu

Mare nemulțumire era în palatele Olimpului, locaș al zeilor nemuritori, de când Zeus biruise pe zeii cei bătrâni și se așezase cu sila pe scaunul împărătesc al tatălui său, Cronos.

El ținea acum în mânele sale trăsnetul; sub picioarele lui zăceau grămădite tunetele și fulgerile, și toți zeii rânduți împrejurul-i tremurau de frică dinaintea puterii și măririi lui.

El le impunea însărcinări grele și le vorbea tot aspru, voind prin astfel de purtări strașnice să întemeieze domnia lui fără cumpăt peste toți zeii dupe uscat și dupe mare.

Toată ziua, agerul lui vestitor, Hermes, trepăda în sus și în jos, ca să ducă în toate părțile poruncile sale; căci Zeus voia ca toată firea să-i fie deopotrivă supusă și nu-și mai aducea câtuși de puțin aminte de timpul pe când și dânsul era slab și fără putere.

Atunci se auziră din partea zeilor pământului și ai mării suspine și șoapte înfundate de nemulțumire, și ei toți se adunară la un loc ca să se sfătuiască.

Posidon, împăratul valurilor întunecate, înălță mai întâi glasul și vorbi așa:

— Ascultați-mă pe mine, voi, Ero și Ateno; hai să ne răsculăm împotriva lui Zevs și să-i arătăm că el n-are niciun drept de a ne strășnici* pe noi! Vedeți bine cât de rău se poartă de când i-a încăput puterea în mâni. Nu-și mai aduce deloc aminte că tot noi l-am ajutat în războiul ce a avut cu tatăl său, Cronos; iar dupe ce l-am făcut să învingă, el tocmai pe soții** lui cei mai puternici îi nedreptățește mai tare. Pe Prometeu, titanul binefăcător, carele a dat focul înapoi muritorilor și i-a scăpat de groaznicele urgii ale gerului și ale foamei, iată că a pus să-l ferece pe piscurile sterpe ale Caucazului. Deoarece nu i-a fost teamă să lăntuiască într-astfel tocmai pe titan, bagă bine de seamă, Ero, să nu-i abată într-o zi de mânie, ca să te nenorocească mai rău și pe tine!

Atena vorbi atunci într-astfel:

— Înțelepciunea lui Zevs i-a părăsit mințile; toate faptele sale sunt acum numai viclenii și trădări. Ce mai așteptăm? Hai să-l prindem și să-l ferecăm țeapăn, ca nu doară să ajungă cerul și pământul a fi cu totul prada poftelor și a bătăilor.

Deci se jurară cu toții ca să nu mai rabde asupririle lui Zevs și, dupe ordinul lor, Efestu făuri niște cătușe uriașe, cu care să-l ferece îndată ce somnul greu i se va lăsa pe pleoape.

Dar zeița Tetis, ascunsă în peștera ei de mărgeanuri din fundul mărilor, auzise cuvintele lui Posidon și ale Atenei. Ea se înălță de pe mare ca o ceață alburie și se așternu în genunchi dinaintea tronului lui Zevs. Îi îmbrățișă picioarele și-i vorbi așa:

— Ascultă-mă și pe mine, o Zevs! Zeii nemuritori tremură de frică dinaintea puterii tale; dar ei sunt amărâți de vorbele-ți aspre și de strașnica-ți purtare; ei zic că înțelepciunea a părăsit mințile tale și că faptele-ți sunt acum numai viclenii și trădări.

* A strășnici = a trata pe cineva cu asprime, cu severitate.

** Soț = aici, cu sensul de tovarăș, însoțitor.

Mai ascultă-mă încă, o, Zevs! Efestu a făurit cătușe uriașe; iar Era și Posidon, împăratul mărilor, și fecioara Atena s-au jurat că te vor fereca îndată ce somnul greu se va lăsa pe pleoapele tale. Dă-mi voie să-ți aduc aci pe Briareu, uriașul cu o sută de mâni, ca să te apere la nevoie. Cât va fi el lângă tine, n-ai să te temi nici de mânia Erei, nici de a lui Posidon. Dar, îndată ce va trece primejdia, ado-ți aminte, o, Zevs, ca să stăpânești cu blândețe și cu dreptate, căci cel ce voiește a domni nesocotind binele și iubirea supușilor săi, acela zile lungi de domnie nu are. Apoi iar nu uita că acelora care ți-au dat ajutor, nu se cade să le faci parte ca lui Prometeu, pe care l-ai ferecat pe stâncile Caucazului. Va veni poate o zi când îți voi cere și eu cevași pentru fiul meu, Achileu, care acum trăiește în casele tatălui său, Peleu. Atunci, ado-ți aminte că eu te-am scăpat de cătușele lui Efestu.

Zevs răspunse cu omenie și vorbi așa:

— O, Tetis, grăbește și ado-mi încoace pe puternicul Briareu, ca să mă apere cu suta lui de brațe; iar pentru cele ce mi-ai spus, să nu aibi nicio teamă. Căci Zevs nu va nesocoti povața ta cea bună, și ceilalți zei nu vor mai avea cuvânt de aici înainte a se plânge de strășnicia mea și de vorbele mele aspre.

Atunci Tetis chemă pe Briareu, ca să iasă din băierile adânci ale pământului și să vină întru apărarea lui Zevs. Uriașul se arată în palatele Olimpului și îndată toți zeii începură a tremura când îl văzură alături cu Zevs, carele acum se răsfața în puterea sa.

Cu toate acestea, el le vorbi într-astfel:

— Ascultați-mă bine, voi, Ero, Posidon și Ateno! Eu ale voastre planuri le cunosc; știu că aveți de gând să mă puneți în lanțuri, ca să scăpați de relele mele purtări. Dar să nu mai aveți nicio temere. Fiți de aici înainte totdeauna cu voie bună la îndeplinirea înțeleptelor mele voințe și vă jur că nu veți mai avea cuvânt a vă plânge că Zevs este un domn crunt și viclean.

Așa se făcu pace în cer, pre mări și pre pământ.

Dencalion

De pe scaunul său, înălțat pe muchea înnorată a Olimpului, Zevs privi la fiii oamenilor și-i văzu pretutindeni dedați cu patimile, fără de a purta câtuși de puțin grija dreptății. În inimile lor răutatea crescuse mereu; iar, spre a îmbuna pe zei, ei închipuise un soi nou de înjunghieri și de sacrificii, care mohorâse* pământul cu sânge.

Departee, în văile adânci ale Arcadiei, fiii lui Licaon își petreceau viața numai în ospete și, în necumpătata lor rătăcire, vorbeau vorbe nesocotite și nelegiuite chiar și despre Zevs. De aceea, Zevs se coborî însuși de pe scaunul său și se duse să vază de mai aproape faptele și traiul lor.

Soarele era pe scapăt**, când un biet unchiaș bătrân se apropie încetinel de porțile cetății Licosura. Pletele lui cărunte

* Mohor = plantă erbacee, cu flori stacojii. Aici, cu sensul de „înroșise”.

** Scapăt = apus, asfințit (al soarelui).